

zvezani s pomanjkljivo izobrazbo, ki bi kmeta naučila, da bo denarja imel še več, če ga za enkrat pametno investira. A eno sem videl: Ko je prišlo med ljudi več denarja v sedanji vojni, so kmetje nakupili veliko poljedelskih strojev. Pravil sem jim, naj nakupijo sedaj stroje in si nabavijo štedilnike. Koder sem našel odpor, češ, »to so stare navade«, da se kuha v peči, sem videl povsodi, da njegova konservativnost ni v nikaki zvezi z vero.

Odkrito rečeno: Ne morem spraviti v zvezo stavkov na str. 12 s stavkom o pobožnem hlapcu.

Dostavimo naj k vsemu še to-le: K problemom malega naroda spada tudi problem, kako poskrbeti za to, da narod ne izgubi nikdar zveze z — Bogom. Kakor trdi pisatelj po pravici, da v šoli zadostijo svoji nalogi komaj najboljše moči, tako moramo tudi želeči, da se žrtvujejo duhovniškemu poklicu v obilni meri najboljši. Da se zastonj trudijo zidarji, če Bog ne zida hiše, za nas ni fraza.

Opozorim naj še na pomen varčnosti za ljudsko blagostanje, varčnosti zlasti glede alkohola, ki nam uniči milijone premoženja, toliko zdravja in miru po naših hišah. Pisatelj problemov malega naroda tudi ni nameraval obravnavati izčrpno; omejil se je v prvi vrsti na probleme gospodarskega napredka. Izogibal se je stvari, glede katerih ni mogel računati na soglasje bralcev. Tudi za tako delo smo mu iz srca hvaležni. Želimo mu veliko bralcev, ki jim bo priporočal delo tudi mojstrski slog in metodična razdelitev v 23 odstavkov na 44 straneh. Z največjim uspehom bi se knjižica rabila kot podlaga za vodstvo kakega kurza ali za skupno študiranje gospodarskih, socialnih in kulturnih vprašanj. Pri nas je podlaga zato dana baš po neumornem, veleobsežnem delu Krekovem na teh poljih.

I. Dolenc.

Luč. Almanak hrvatsko-slovenskog katoličkog narodnog daštva. 1918. Uredili Jože Stabej i Josip Stipančič. Cijena K 6—, za đake K 3—.

Ko se je vnela svetovna vojna, je Zora, glasilo slovenskega katoliškega dijaštva, prenehala. Vzrokov je bilo več. Ali bi se bili dali odstraniti, je drugo vprašanje. Tudi želja, izdajati Zoro kot posamezne vojne številke, kakor so storili Hrvatje z Lučjo, ni prišla do uresničenja. Vendar bi se bilo to moralo zgoditi: naše dijaštvo ni moglo do besede, javnost pa ni mogla izvedeti, kaj in kako misli njeno dijaštvo v tem času: ali se je kaj izpremenilo, na dobro ali na slabo, ali se je tudi njega polastila furija strasti in sovraštva in majhnosti ali se je predalo malodušju in pesimizmu? ali pa se je dvignilo v misli na novo človečanstvo, v misli na svobodo in vstajenje?

Ker Zore le ni bilo, se je slovensko katoliško dijaštvo združilo s hrvatskim in izdalo skupen almanah Luč.

Že prvi listi v almanahu nam povedo, kam hoče naše dijaštvo: prvi list prinaša sliko Krekovo, v čigar obzorju kroži sedaj vsa naša javnost, tretji list prinaša Krekov slavn testament: »Vi vsi, ki ste seme enega naroda...!« S Krekovo sliko pred seboj, z njegovo oporo v srcu je stopilo naše katoliško dijaštvo na dan in izpregovorilo: Hočemo! »Zakaj v naši mladeži ni bilo nikoli krepkejše sile, ko je zdaj odpor njih molčeče bolesti. Tisoči zaklenjenih src se grejejo ob misli na

dan in na vstajenje narodovo.« (Str. 5). Že v tisti besedi — fantje — s katero so se podpisali pod posvetilo Kreku, leži vsa volja in veselje in pogum. In ves almanah je prepleten s spomini nanj, z ljubeznijo, katera jih je vezala in jih še veže s tem velikim možem. Dolencov članek nam pripoveduje zasebne anekdote iz Krekovega življenja, katere nas vnamejo zanj bolj, nego govor, poln fraznega in blestečega navdušenja. Isti Dolencov članek »Dr. Krek in naše izobraženstvo« (str. 9) pa nam je posvetil še v neki drug kotiček, ki je pri nas še precej teman in nepreiskan; zato so stavki, ki govore o njem, tembolj vredni, da jih prebereš in premisliš: to je kotiček, v katerem se skriva veliko vprašanje o razmerju med svetnimi katoliškimi izobraženci in duhovniki. — Sedemnajstotnica člankov znanstvene ali programne vsebine, ki jih prinaša Luč, govori skoro o vseh stvareh, ki morejo zanimati naše dijaštvo v sedanjem času: o dr. Kreku, o našem kulturnem življenju po vojski, o umetnosti (Stabejev članek »Za ali proti«, o nagoti v umetnosti, je za informacijo našemu dijaštvu prav dober, kajti o tej stvari nimamo napisanega še skoraj nič, dasi bi bilo silno potrebno), o dijaški organizaciji, o narodni umetnosti, i. t. d. Za zgodovino naše stenografije, kakor kulture sploh, je važen spis o profesorju Bezenšku in jugoslovanski stenografiji. Informativno za nas je, kar je napisal Josip Andrić o hrvatski katoliški književnosti (str. 157). Andrić opisuje literarnohistorično ozadje in razvoj mladega katoliškega literarnega preporoda na Hrvatskem. Pregled ima to napako, da govori o pisateljih, pesnikih in kritikih mladega hrvatskega katoliškega literarnega preporoda kakor o čisto zrelih umetnikih, ki pa so pravzaprav šele začetniki in jih je prav malo, pri katerih bi mogli označiti že pravo umetniško izrazitost. Tudi Grgec je preveč slavljene, kajti v njegovih kritikah je veliko stare rigoroznosti in klerikalno- (v tistem slabem pomenu te besede) strankarske barve; to se tudi splošno opazuje pri kritikah in člankih o umetnosti v mladi hrvatski katoliški literaturi. In preko tega smo prišli Slovenci z Dom in Svetom že daleč.

Leposlovni del se mora presojati s stališča Luči: Luč je dijaški almanah. Poleg pisateljev in pesnikov, ki imajo že znano ime, je vrsta takih, ki začenjajo, ki bi radi začeli in radi kaj napisali. Glavno besedo v leposlovnem delu imajo Hrvatje in zdi se mi, da so za almanah premalo izbirali. Almanah Luč ni mesečnik Luč, na to bi se moralo bolj paziti. Dobre so pesmi Izidorja Poljaka; neokusen, kolikor more biti, je Vida Blazinčiča »Petar Neznani«. In tako sem in tja. Izmed Slovencev sta z leposlovno prozo zastopana le dva: Narte Velikonja in Jože Plot. Stabejevi »Zabrisani listi« so le odlomki, ki hočejo izraziti težo in žalost časa in borjenje duha do izraza in veličine. Velikonja nam je z »Belo vrtnico« podal lep duševni dialog, opisal kos znanega življenja na čisto nov način. Njegov slog, znan že iz Dom in Sveta, je drzen in njegova največja moč je ravno v dialogu. »Gospod in gospa« je ena izmed tistih Plotovih majhnih črtic, ki jih stresa v Dom in Svet, ki nam rišejo čisto navadno, majhno življenje in pri katerih se zamislimo ali pa zasmejemo. Vendar se mi zdi »Malenkost« boljša nego »Gospod in gospa«. Pesmi ima Plot tri; V. Biten-Radoš eno, ki pa niso nič posebnega. Velikonja je podal Hrvatom lepo analizo

Lovrenčićeve »Devete dežele«. Ta kritika je najboljša, kar jih je bilo napisanih o Lovrenčiću.

Tretji del Luči zavzemajo ocene. V njih se očituje velika načitanost mladih kritikov, posebno hrvatskih. In to je za kritika potrebno. Zelo neokusna in sentimentalno-patetična pa je Stabejeva kritika o Iv. Cankarjevih »Podobah iz sanj«.

V celoti je »Luč« dobro urejena; le pri čitanju slovenskih člankov sem opazil, da imajo vsi po sili vrinjeno besedo »pripoveda«, ki je čisto gotovo niso sami zapisali. Celo v Velikonjevo »Belo vrtnico« je potisnjena. V tem se pozna roka Stabejeva, ki ga mladost sili, da je po svojih mislih primoran dati nauke tam, kjer misli, da so potrebni, pa niso.

Ivan Dornik.

Savremenik. Izhaja XIII. leto, izdaja ga Društvo hrv. književnika. Savremenik je svobodomiseln list, ki se ne ozira »na osjećanje crkvenih naših političara. Slobodouman, jer će donijeti samo ono, što je estetski i književno uspelo, bez obzira na tendenciju i duh, ma se ono i protivilo dođmama konzervativaca ili ih ukrijepilo. U 'Savremniku' mogao je da suradjuje Lourdom obraćeni mistik Marin Sabić, klicajući: 'Ja sit sam uma, Gospode!', a moğaše da uza nj suradjuje i Natko Nodilo, koji klicaše: 'Papinska država nema nikakve legalne osnove!...' Takav bijaše 'Savremenik' od svoga osnutka, pa je tu dobru tradiciju saćuvao i do danas.«

Tako piše o njem dr. D. P. v Hrvatski Njivi, 22—23, str. 391.

6. lipnja t. l. pa je imelo Društvo hrv. književnika občni zbor, kjer se je dognalo, da je Savremenik potreben reforme, ali pa da ga Društvo sploh preneha izdajati. Za časa vojske je namreč Savremenik postajal vedno tanjši, posebno, odkar se je ustanovil Književni Jug. In kakor je imel Savremenik pred vojsko vodilno vlogo, se zdi, da so jo prevzeli sedaj drugi listi, katerih so Hrvatje za časa vojske ustanovili precejšnje število. Četrta številka letošnjega leta je posvećena Preradoviću in bo tistemu, ki hoče tega pesnika natančneje študirati, dobrodošla.

Ivan Dornik.

Hrvatska Prosvjeta. L. 1913. je osnovala mlada katoliška generacija na Hrvatskem »Kolo hrvatskih književnika« in l. 1914. je začel izhajati katoliški literarni list »Hrvatska Prosvjeta«. Njeno uredništvo je dobil v roke tedanji urednik »Luči«, Petar Grgec; ko je odšel Grgec k vojakom (sedaj se nahaja v italijanskem vjetništvu), je prevzel uredništvo dr. Ferdo Rožić.

»Prosvjeta« se lepo razvija in je nekaka paralela našemu Dom in Svetu, dasiravno ga nikakor ne dosega. Mlada hrvatska katoliška generacija še nima tako izrazitih pesnikov in pisateljev, kakor so pri nas Izidor Cankar, Majcen, Lovrenčić, Velikonja, Bevk. Mnogo pesmi in črtic, ki jih prinaša »Prosvjeta«, je zrelih komaj za »Luč«, nikakor pa ne zanjo. Sploh naj bi tudi »Prosvjeta« opustila tisto misel, kateri je pri nas Izidor Cankar glede Dom in Sveta napravil tako radikalen konec: da je namreč dostopna začetnikom, ki poskušajo kaj napisati.

Ivan Dornik.

Hrvatska Njiva. Med vojsko so ustanovili Hrvatje list, ki je dober, ki je bil potreben in kateremu Slovenci nimamo paralele: »Hrvatsko Njivo«. Sedaj iz-

haja drugo leto, prinaša socialne, prirodoslovne, politične in narodnogospodarske članke, kritiko i. t. d. »Njiva« je čisto neodvisno glasilo, »daleko od svih klika i koterija, od svih struja i stranaka. Njena je zadaća, da služi narodu istinom i prosvetljivanjem, da uzgaja kulturne jedinice, da razproštire slobodoumna demokratska načela, da promiče socijalno osjećanje i narodno-gospodarstveni napredak«. »Njiva« je lepa revija in jo je le priporočati, posebno, ker prinaša važne socialne članke, kakor: o zakonih, ki jih je razrušila vojska, o seksualnih problemih i. t. d., o stvarih torej, o katerih se pri nas piše premalo in o katerih bi se moralo pisati več. Izhaja vsako soboto in stane na leto 36 K. Naroča se z naslovom: »Hrvatska Njiva«, Zagreb, Mikolićeva ulica 8.

Ivan Dornik.

»Cesta.« Ko je ustavela cenzura na Češkem »Narodne liste«, so se združili pisatelji in časnikarji in začeli namesto njih izdajati »Cesto«, literaren in poučen list, ki naj bi zadostil vsem čitateljem. Prinaša pesmi, povesti, znanstvene članke, poročila, ocene in važnejši politični in kulturni pregled. »Nekdaj je vsaka cesta peljala v Rim, danes pelje vsaka cesta domov«, ima zapisano v programu. V »Cesto« pišejo najboljši češki pisatelji. Stane 40 K in se naroča v Pragi II., Marijská ulica 3.

Ivan Dornik.

»Problém Krista v moderni krásné literatuře.« O njem piše František Dohnal v »Archi«, katoliškem mesečniku za literaturo, umetnost, kulturo in življenje, v 1.—4. številki. »Archa« izhaja šesto leto v Olomucu in stane 11 K.

Ivan Dornik.

Cerkveni Glasbenik,

glasilo Cecilijinega društva v Ljubljani. Urednik: Stanko Premrl, vodja glasbe pri ljubljanski stolnici. Devetintrideseti in štirideseti letnik.

Ob štiridesetletnici Cerkvenega Glasbenika hočem v kratkem poročilu orisati njegovo delo v letih 1916. in 1917. Lastna izkušnja mi pravi, da večina izobražencev pozna ta list komaj po imenu. Res je, da se je list posebno v začetku gibal v ozkih mejah: boj zoper protiliturgične navade in splošne napake na korih je zavzemal največ prostora. Danes pa si Cerkveni Glasbenik delokrog razširja in globlje posega v umetnostno življenje; zato je prav, da se Dom in Svetovi bralci z njim seznanijo.

Zaradi pregleda sem vsebino lista razpredelil v posamezne vrste.

Zgodovino obravnavajo članki: † Ignacij Zupan (spisal dr. Fr. Kimovec; Zupan je bil orglarski mojster v Kamnigoric); † P. Aleksander Vavpotič (Vinko Vodopivec; P. Vavpotič je bil organist v frančiškanskem samostanu na Kostanjevici v Gorici in učitelj petja v goriški bogoslovnici); † Ravnatelj Fran Gerbić (Stanko Premrl); sem spada poročilo Ob petindvajsetletnici Cecilijinega društva v ljubljanski bogoslovnici (Vinko Lovšin); dalje Kimovčeva ocena lani v Zagrebu izšle Pavlinske pjesmarice iz leta 1644. ter dva potopisa: Cerkvena glasba v hrvatskem Primorju (Premrl) in Pismo iz Poljske (Nikolaj Loboda); nadalje je zgodovinske vrednosti Premrlovo poročilo o V. zvezku Jakob Gallusovih skladb. Manjše, sem spadajoče stvari